

PİYASADAKİ SORUNLARIN TEMEL KAYNAĞI, BİRİNCİL MEVZUATTA YER ALAN HÜKÜMLERİN HAYATA GEÇİRİLEMEMİŞ OLMASIDIR

Orhan Duran

Petrol Platformu Derneği (PETFORM) Yönetim Kurulu Başkanı

“Hâlihazırda ŞİD’in 14. maddesinde tanımlanan Zor Gün prosedürü yerine, sektörün tüm taraflarının katılımıyla, farklı kesinti/kısıntı senaryolarına göre yapılan modellemeler ışığında, kapsamlı bir eylem planı hazırlanması gerektiğine inanıyoruz.”

“Fiyatların piyasa dinamiklerine göre sağlıklı bir şekilde belirlenememesi, piyasanın sağlıklı bir temele oturmasını da engelliyor. Maliyetinin altında satış yapılması, hem piyasadaki yapının sürdürülebilirliğini ciddi şekilde zedeliyor, hem kamu kurumumuz BOTAŞ’ın bilançolarında ciddi zararlara yol açıyor, hem de piyasaya yeni girişleri engelleyerek etkin bir rekabetin oluşumunu öteliyor.”

Petrol Platformu Derneği (PETFORM) Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Duran ile sektörde yaşanan gelişmeler ışığında keyifli bir sohbet gerçekleştirdik. Yerli üretimin artırılmasının öncelikli şartının arama yatırımlarını artırmaktan geçtiğine işaret eden Duran, “Bunun için hem yerli hem de yabancı şirketleri ülkemizde arama yatırımlarına teşvik edecek yeni ve güncel bir kanun hazırlamamız gerekiyor” şeklinde konuşuyor.

Türkiye’de arama faaliyetleri ile ilgili verilen teşvikleri yeterli buluyor musunuz? Arama

faaliyetlerinin yaygınlaşması ve yabancı yatırımcıların ülkemize gelmesi için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Bildiğiniz üzere ülkemizdeki petrol ve doğal gaz arama – üretim yatırımları, 1954 yılında yürürlüğe giren 6326 sayılı Petrol Kanunu çerçevesinde yapılıyor. Aslında kanunun tam 58 yıl öncesinin dünya, Türkiye ve sektör koşullarına göre hazırlanmış olması bile başlı başına yasal mevzuatın yenilenmesi ihtiyacını gösteriyor. Yani ortada yalnızca mevcut teşvik mekanizmalarının yetersiz kalması gibi bir sorundan ziyade, toptekün

hukuki altyapının günümüzün şartlarına uygun şekilde revize edilmesi gerekliliği bulunuyor.

Ülkemizde açılan arama kuyularında üretilen rezerv keşfi yapılması ihtimali %10 civarında. Buna ilaveten, keşif yapılan kuyulardan alınabilecek ortalama verim, günlük 43 varil. Yani her şeyden önce petrol aramacılığının dünyanın en riskli işi olduğunu, ülkemizde ise hem jeolojik hem de hukuki riskin çok daha yüksek olduğunu ortaya koymamız gerekiyor. Bu kabulden hareketle de, yerli üretimimizi artırmak istiyorsak, öncelikle arama yatırımlarımızı artırmamız, bunun için de hem yerli hem de yabancı şirketleri ülkemizde arama yatırımlarına teşvik edecek yeni ve güncel bir kanun hazırlamamız gerekiyor.

Nitekim Petrol Kanunu'nun yenilenmesine ilişkin çalışmalar son dönemde hız kazandı. Mart ayında Antalya'da gerçekleştirdiğimiz Petrol Arama Üretim Sektörü 1. İstişare Toplantısı'nda tüm sektör oyuncularını bir araya getirdik. Sayın Bakanımız başta olmak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın tam kadro hazır bulunduğu toplantı neticesinde, yeni Petrol Kanunu taslağını hazırlamak üzere sektörün tüm paydaşlarının katılımıyla bir çalışma grubu oluşturuldu. Bakanlık, Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, PETFORM, TPAO, Petrol Mühendisleri Odası, Jeoloji Mühendisleri Odası, Jeofizik Mühendisleri Odası ve Türkiye Petrol Jeologları Derneği temsilcilerinin yer aldığı çalışma grubunda tam bir uzlaşma çerçevesinde yeni kanun taslağı hazırlandı ve Mart ayı sonunda Bakanlığa sunuldu. Bakanlığın revize ettiği kanun da 16 Nisan'da Bakanlar Kurulu'nda imzaya sunuldu. Şu anda Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nde bulunan yeni kanunun, 1 Ekim'de TBMM'nin açılmasını müteakip ivedilikle Enerji Komisyonu'na havale edilmesini bekliyoruz. Nitekim Sayın Bakanımız geçtiğimiz hafta kendisiyle yaptığımız görüşmede, kanunun bir an önce Meclis gündemine gelmesi yönündeki kararlılığını bir kez daha teyit etti. Yeni Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından hem yerli hem de yabancı

enerji şirketlerinin Türk arama – üretim sektörüne yönelik ilgisinin ciddi şekilde artacağına inanıyoruz.

Hepimizin bildiği üzere TPAO Türkiye'de petrol aramacılığı ile ilgili lisansların büyük bir çoğunluğunu elinde bulunduruyor. Küçük şirketlerin bu durum karşısında hareket kabiliyetinin sınırlandırıldığını düşünüyor musunuz? Sektördeki tüm tarafların memnun olacağı bir yapının ortaya çıkması için neler yapılmalı?

TPAO, benim de uzun yıllar boyunca birçok farklı kademesinde görev yaptığım milli kuruluşumuz. Sektörün temel sorununu TPAO'nun sahip olduğu arama ruhsatlarının fazlalığı olarak teşhis edersek yanlış yapmış oluruz. Hâlbuki mesele, TPAO olsun, yerli veya yabancı özel şirket olsun, arama ruhsatlarının somut taahhütler karşılığında verilmemesi ve bu taahhütlerin hayata geçirilmesini hızlandıracak bir yatırım ortamının bulunmamasıdır. Bizim PETFORM olarak her daim dikkatini çektiğimiz husus, şu anda yürürlükte olan kanuna göre herhangi bir şirketin hiçbir ciddi taahhüde girmeden bir arama ruhsatını 8 yıl süreyle kapatabilmesi imkânına sahip olabilmesidir. Ülkemizde on yıllar boyunca sondaj yapılmamış birçok ruhsat alanı bulunmaktadır. Bu noktada yeni Petrol Kanunu'nda getirilen ruhsatlandırma kriterlerinin, ülkemizde çok daha ciddi bir yatırım ortamı oluşturacağına inanıyoruz. Nitekim yeni kanuna göre her bir ruhsat başvurusunda öncelikle Yatırım Programı sunulmakta, şirketlerin programları somut kriterler ışığında yarıştırmakta, en iyi programı sunan şirkete ruhsat verilmekte, bu programa sıkı sıkıya uyulmadığı takdirde şirketin verdiği teminat irat kaydedilerek ruhsatı geri alınmaktadır. Yani yeni kanun yürürlüğe girdikten sonra tüm şirketler, sadece gerçekten ciddi şekilde yatırım yapabileceği ruhsatlara girecek, bu ruhsatların da hepsinde taahhüt ettikleri yatırımları birer birer gerçekleştirecekler. Aksi takdirde ciddi yatırım-

“BOTAŞ İletim'in ayrıştırılarak ayrı bir bağımsız tüzel kişiliğe dönüştürülmesi, tüm piyasa oyuncularının adil şartlarda rekabet edebilmesinin ön koşuludur.”

larla karşılaşacaklar. Bundan sonra kimse iş yapmayacağı bir sahayı yıllar boyu kapatamayacak.

Şu anda elimizde, yerli yatırımcının, yabancı yatırımcının, kamu şirketimiz TPAO'nun ve nihayetinde kamu otoritesinin üzerinde mutabık kaldığı bir kanun metni var. Hem yatırımları teşvik eden hem de kamu menfaatini koruyan dengeli bir kanun hazırlandığına inanıyoruz. Nitekim çalışma grubumuzda varılan uzlaşma da, sektörün tüm paydaşlarının ortak akılda buluştuğunu gösteriyor. Özel sektör olsun, kamu olsun, hepimizin ortak hedefi, tam da kanunun birinci maddesinde belirtildiği üzere, “petrol kaynaklarımızın hızlı, sürekli ve etkili bir şekilde aranması, geliştirilmesi ve üretilmesini sağlamak”. Hedef ortak, herkesin üzerinde uzlaştığı metin ortak; dolayısıyla yeni Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girdikten sonra sektördeki tüm tarafların memnun olacağı bir yapının ortaya çıkacağına inanıyorum.

Yıllardır enerji borsası konusunda pek çok fikir ortaya atıldı. BOTAŞ'ın da hâkim durumunu göz önünde bulundurursanız sizce bir gaz borsasına geçiş için hangi şartlar ivedilikle sağlanmalı?

Ülkemizde Enerji Borsası kurulması gerektiğine içtenlikle inanıyoruz. Yeni Elektrik Piyasası Kanunu taslağından anladığımız kadarıyla, ilk aşamada EPİAŞ kurgusu altında elektrik piyasasında ilk nüvenin atılması, müteakip aşamalarda

ise doğal gaz ve petrolün bu yapıya dahil edilmesi öngörülmüyor. Bu yol planı, piyasa şartları göz önüne alındığında mantıklı. Doğal gaz tarafında PETFORM, elektrik tarafında ise Enerji Ticareti Derneği (ETD), şu anda özel sektörün Enerji Borsası kurgusuna ilişkin fikri çalışmalarına öncülük ediyor. Doğal gaz ve elektrik piyasalarının bu derece entegre olduğu bir ortamda, biz de PETFORM ve ETD olarak çalışmalarımızı koordineli bir şekilde sürdürüyoruz. Bu ortak çalışmalarımız neticesinde ortaya kapsamlı bir yol planı çıkartarak Bakanlık ve EPDK'nın bilgisine sunmayı arzu ediyoruz.

Enerji Borsası'nın doğal gaz ayağına baktığımızda karşımızda beliren en önemli sorun, doğal gaz fiyatlarının sübvansede edilmesi. Fiyatların piyasa dinamiklerine göre sağlıklı bir şekilde belirlenememesi, piyasanın sağlıklı bir temele oturmasını da engelliyor. Maliyetinin altında satış yapılması, hem piyasadaki yapının sürdürülebilirliğini ciddi şekilde zedeliyor, hem kamu kurumumuz BOTAS'ın bilançolarında ciddi zararlara yol açıyor, hem de piyasaya yeni girişleri engelleyerek etkin bir rekabetin oluşumunu öteleyor. Hâlihazırda fiziksel ticarete yaşadığımız ciddi yapısal sorunları çözmeden borsaya yönelik açılımda bulunmanın sağlıklı olmayacağı aşikârdır.

Sağlıklı bir piyasa yapısı oluşturulabilmesinin olmazsa olmaz koşulları nelerdir? Sağlıklı ve işlerlik kazanmış bir piyasa tesis edilmesinde özel sektörün rolü ne olmalıdır?

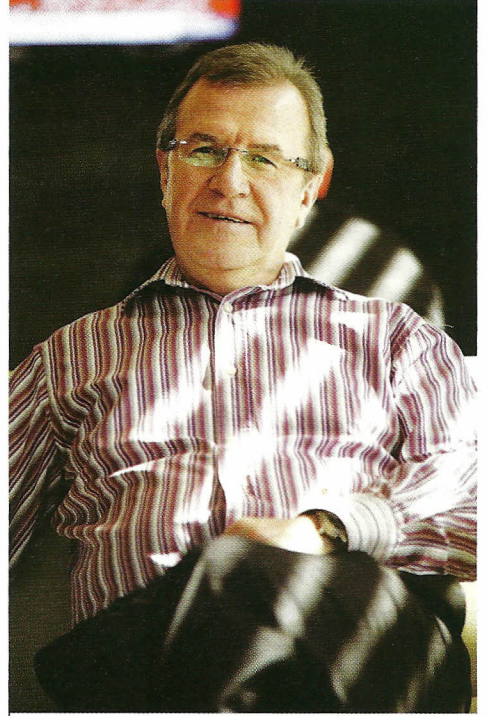
Sağlıklı işleyen, şeffaf ve rekabetçi bir doğal gaz piyasası için yapılması gereken adımları 4 başlık altında toparlayabilirim. Öncelikle, son yıllarda büyük bir hızla artış gösteren doğal gaz talebinin kamuya yük olmadan karşılanabilmesi için, mevcut kanunun geçici 2. maddesinde yer alan ithalatın önündeki engellerin kaldırılması gerekiyor. Bu noktada şunu vurgulamam gerekir ki, Batı Hattı anlaşmasının özel sektör tarafından yenilenmesini, piyasa açıklığının artması ve oyuncu sayısının artması sayesinde rekabeti çok

daha yukarı boyutlara taşıyacağı için çok önemli bir kilometre taşı olarak görüyoruz ve önümüzdeki yıllarda süresi dolacak anlaşmaların da aynı şekilde özel sektör eliyle yenilenmesini destekliyoruz.

İkinci olarak, mevcut kanunda da öngörüldüğü üzere, BOTAS'ın dikey bütünleşmiş tüzel kişiliğinin iletim, depolama ve ticaret faaliyetleri için farklı tüzel kişiliklere ayrıştırılmasının piyasanın sağlıklı işlemesi açısından hayati öneme sahip olduğuna inanıyoruz. BOTAS İletim'in ayrıştırılarak ayrı bir bağımsız tüzel kişiliğe dönüştürülmesi, tüm piyasa oyuncularının adil şartlarda rekabet edebilmesinin ön koşuludur.

Üçüncü olarak, ülkemizin doğal gaz altyapı yatırımlarının hızla tamamlanması gerektiğini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Ülkemizdeki doğal gaz boru hatlarının taşıma kapasitelerinin tüketim artışına paralel olarak düzenli olarak geliştirilmesi, tüm ana istasyonların gerçek zamanlı okunmasını sağlayacak etkin bir Scada sisteminin oluşturulması ve de Elektronik Bülten Tablosu EBT'nin yeni real-time Scada sistemine uyumlu şekilde yenilenmesi, arz güvenliğini doğrudan etkileyen hususların başında gelmektedir.

Dördüncü ve son önerimiz de aslında piyasadaki tüm sorunların kaynağı niteliğinde: Fiyatlandırma. Bu noktada siyasi çekinceleri tabii ki anlayışla karşılıyoruz. Ancak burada meselenin kilit noktası şu ki, doğal gaz fiyatlarını uzun süre baskı altında tutma şansımız maalesef bulunmuyor. Doğal gaz fiyatlarının doğrudan belirleyicisi olan iki parametreye, yani döviz kuru ve petrol fiyatlarına, Türkiye olarak etki alanımız maalesef çok sınırlı. Şunu mülakatımızda bir kez daha açıklıkla paylaşmak isterim ki, özel sektörün meselesi zam değildir. Özel sektör olarak birincil önceliğimiz, tam da Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun amacını belirten 1. maddesinde ifade edilmektedir: "Doğal gazın kalitesi, sürekli, ucuz ve rekabete dayalı esaslar çerçevesinde tüketicilerin kullanımına sunulması". Biz, özel sektörün piyasa payının artmasının, piyasada oyuncu sayısının artmasının, rekabetin ve şeffaflığın artmasının, ülkenin arz güvenliği-

"Özel sektörün piyasa payının artmasının, piyasada oyuncu sayısının artmasının, rekabetin ve şeffaflığın artmasının, ülkenin arz güvenliğinin sağlanmasının yegâne yolu olduğuna inanıyoruz."

nin sağlanmasının yegâne yolu olduğuna inanıyoruz.

PETFORM uluslararası arenada da çeşitli örgütler vasıtasıyla ülkemizi temsil ediyor. Bu konuda EPDK ile birlikte ne gibi çalışmalar gerçekleştirilebilir?

Doğal gaz piyasasına ilişkin sorunların çözümü noktasında EPDK ile çok yakın şekilde çalışıyoruz. Bu çalışma pratiğinin en geleneksel örneği, Taşıtanlar Forumu. Özel sektör oyuncularını BOTAS'ın ŞİD kapsamındaki sorunlarını paylaştığı tek ortak platform olma niteliğini taşıyan forumun altıncısını Haziran ayında Abant'ta gerçekleştirdik. Forumda EPDK'nın yanı sıra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Rekabet Kurumu ve TPAO temsilcileri de hazır bulunuyor.

Buna ilaveten EPDK ile iki ortak platformda daha birlikteliğimiz mevcut. EPDK tarafından Temmuz 2011'de ilki gerçekleştirilen Doğal Gaz Piyasası Sistem Çalıştayı'nın ikincisinin önümüzdeki ay yapılması planlanıyor. Ayrıca EPDK, BOTAS ve PETFORM temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan ŞİD Çalışma Grubu da çalışmalarını sürdürüyor. Doğal gaz piyasasındaki sorunların çözümü noktasında EPDK'nın hem özel sektör hem de BOTAS ile yakın çalışma sistematiği ve iletişim ve işbirliğine açık tutumu, çok memnuniyet verici.

Mevcut mevzuatlardaki hangi bölümlerin piyasa şartları ile uyumadığını düşünüyorsunuz? Sizce bu konuda neler yapılabilir?

Piyasadaki sorunların temel kaynağı, mevcut mevzuattaki boşluk veya yanlışlardan ziyade, özellikle de birincil mevzuatta yer alan hükümlerin hayata geçirilememiş olması. 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun kurgusuna baktığımızda, şeffaf ve rekabetçi bir piyasa oluşumu için kapsamlı bir yol haritası sunduğunu görüyoruz. Ancak geçtiğimiz 11 yıllık süreçte çok kritik bazı hükümlerin maalesef hayata geçirilmediğini görüyoruz. Bunun da başında BOTAS'ın ayrıştırılması ve piyasa payının düşürülmesine yönelik adımların atılmamasını sayabiliriz.

PETFORM olarak yatırımların yapılabilmesi için güçlü şirketlerin varlığını destekleyen, kararlı bir yapıya ulaşmış düzenleyici çerçevenin oluşturulması yönünde

gerçekleştirdiğiniz çalışmalar nelerdir?

Bugünlerde Bakanlığımızın gündeminde iki önemli mevzuat çalışması bulunuyor. Birincisi Doğal Gaz Piyasası Kanunu değişikliği, ikincisi de yeni hazırlanan Doğalgaz Strateji Belgesi. Biz PETFORM olarak her iki çalışmaya yapıcı katkılarımızı sunmak üzere hazır bekliyoruz. Nihayetinde derneğimiz bünyesindeki Gaz Grubu altında periyodik olarak toplantılar düzenliyor, fikir teatisinde bulunuyor, bunları raporlar haline getiriyoruz. Bu çalışmaların taslakları bizimle resmi şekilde paylaşıldığında özel sektörün bakış açısını yansıtan somut, yapıcı ve gerçekçi önerilerimizi paylaşacağız.

Sizce ülkelerin enerji konusunda milli acil eylem planı olmalı mı? Bu eylem planının ana hatlarını hangi maddeler oluşturmali?

Doğal gaz tarafına baktığımızda, hâlihazırda ŞİD'in 14. maddesinde tanımlanan Zor Gün prosedürü yerine, sektörün tüm taraflarının katılımıyla, farklı kesinti/kısıntı senaryolarına göre yapılan modellemeler ışığında, kapsamlı bir eylem planı hazırlanması gerektiğine inanıyoruz. Bakanlığımız tarafından, başta BOTAS İletim olmak üzere iletim sisteminin tüm taraflarını bir araya getiren bir platformda tartışma imkânı yaratılabildiği takdirde, eylem planının ana hatları da en sağlıklı şekilde belirlenecektir.

PETFORM'un 2012 yılı performansını değerlendirebilir misiniz? Yeni dönemde PETFORM'un gündem maddelerini neler oluşturuyor?

2012, PETFORM açısından çok ciddi kazanımlara imza atılan bir yıl oldu. Arama – üretim tarafında uzun yıllardır yoğun şekilde sürdürdüğümüz çabaların da sayesinde somut bir noktaya ulaştık. Sohbetimizin başında da belirttiğim üzere, Antalya'da gerçekleştirdiğimiz, arama – üretim sektörümüzün tarihinde de bir ilk niteliği taşıyan toplantının neticesinde çok olumlu, yapıcı

bir süreç başladı ve bu sürecin sonunda da yeni Petrol Kanunu Bakanlar Kurulu'na sunuldu. Ümidimiz, kanunun bu yıl içerisinde yürürlüğe girmesi. Bu, PETFORM olarak yürüttüğümüz çalışmaların en somut başarılarından birine imza atmamız anlamına geliyor.

Doğal gaz tarafında da çok ciddi gelişmelere sahne olan bir yıl yaşıyoruz. Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 2001 yılından günümüze kadar geçen 11 yıllık süreçte, özel sektörün piyasa payının artırılması noktasında Kontrat Devri sürecinden sonra en ciddi kazanım da bu yıl sağlanıyor. Bu yılsonu itibarıyla Batı Hattı'ndan 6 milyar metreküplük doğal gaz ithalatı da özel sektör eliyle yapılmaya başlanacak. Böylelikle 1 Ocak'tan itibaren özel sektör payının %25 seviyelerine yükseldiği, çok daha fazla sayıda ithalat ve toptan satış firmasının yer aldığı, çok daha rekabetçi bir piyasa yapısıyla karşılaşacağız. Bununla birlikte, Doğal Gaz Piyasası Kanunu değişikliği ve yeni hazırlanan Doğal Gaz Strateji Belgesi, bir anlamda önümüzdeki 10 yıllık süreçte doğal gaz piyasasında atılacak adımları gösteren yol haritası niteliğinde olacak.

Hem arama – üretim sektöründe hem de doğal gaz piyasasında son derece kapsamlı dönüşümlerin yaşandığı bir süreçteyiz ve bu sürecin her bir aşamasında PETFORM olarak hakikaten elimizden gelen tüm gayretimizle yapıcı katkılar sunmaya çalışıyoruz. Arzu ettiğimiz şekilde her iki sektörde de mevzuat değişiklikleri bu yıl içerisinde tamamlandığı takdirde, 2012 yılının derneğimizin kuruluşundan bu yana en önemli kazanımların sağlandığı yıl olacağını söyleyebilirim. Ancak şunu da vurgulamak isterim ki bu başarı, nihayetinde derneğimizin kuruluşundan bugüne kadar geçen 12 yıllık süreçte derneğimizin yönetiminde görev yapmış tüm çalışma arkadaşlarımızın ortak başarısıdır, onların günümüze kadar adım adım taşıdığı kazanımların bir bileşimidir. 2012 yılında, bu kritik dönemde bizler görevde olmamız hasebiyle elimizden gelen gayreti gösteriyoruz; ileride de başka arkadaşlarımızı bayrağı daha ileri noktalara taşıyacak, hem arama – üretim hem de doğal gazda özel sektör dinamizminin çok daha büyük yatırımlara yansımaları sağlayacaktır.